

Natuurvriendelijke inrichting van oevers - hoever moeten we gaan (voor de KRW)?

Eén van de lastige onderwerpen binnen de Kaderrichtlijn Water is of de inrichtingsmaatregelen op basis van vrijwilligheid moeten worden genomen (zie H₂O nr. 17 van 7 september jl.). Een ander onderwerp is: hoe ver moet je gaan? Bijvoorbeeld welke oevers van sloten, vaarten en kanalen komen in aanmerking voor natuurvriendelijke inrichting? Het dagelijks bestuur van het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht pleit ervoor om daarmee zéér terughoudend om te gaan.

De KRW geeft criteria voor de te nemen maatregelen om de ecologische toestand van wateren te verbeteren. Het criterium 'schade aan functies' moet er, tezamen met de criteria kosteneffectiviteit en disproportionele kosten, voor zorgen dat maatregelen haalbaar en betaalbaar zijn. Het is oppassen geblazen, omdat op de bij de Europese Unie aangemelde maatregelen een uitvoeringsverplichting rust. Niet uitvoeren kan in 2015 leiden tot boetes.

Theoretisch of realistisch?

Veel waterschappen hanteren als (sub)criterium voor 'schade aan functies' een percentage van het land van gebruikers (meestal agrariërs), waarvan de functie verandert door te nemen maatregelen of waarvan het gebruik ernstig wordt belemmerd. Dit percentage vormt de basis om te bepalen hoeveel natuurvriendelijke oevers langs sloten, vaarten en kanalen, mogelijk zijn op particulier terrein. Een andere methode is om schade uit te rekenen als maximaal acceptabel percentage teruggal in inkomen door het niet of minder goed kunnen gebruiken van landbouwgrond.

De landelijke KRW-werkgroep 'doelstellingen' zet in Nederland in op natuurvriendelijke inrichting van maar liefst 50 procent van de genoemde oevers. Is dat wenselijk? Hoe kan van tevoren worden ingeschat of dergelijke ingrijpende maatregelen, vooral als dat op privé-eigendom is, gerealiseerd kunnen worden?

Sloten, vaarten en kanalen zijn 'kunstmatige' wateren die oorspronkelijk bedoeld zijn om voldoende ont- en afwatering, aan- en afvoer van water en waterberging te garanderen. Ook scheepvaart heeft vaak nog een belangrijke rol op vaarten en kanalen. Schade aan cultuurhistorische en landschapelijke waarden wordt in de KRW ook beschouwd als 'schade aan functies'. Dat geeft de ruimte om vanuit een ander zwaarwegend perspectief de afweging te maken of natuurvriendelijke inrichting van één kant van een groot deel van de sloten en kanalen in onze 'open' poldergebieden en droogmakerijen wel gewenst is.

Realistische doelen

Het dagelijks bestuur van Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht stelt de andere waterschappen en provincies in Nederland voor om zéér terughoudend om te gaan met het vaststellen van streefpercentages

(KRW-doelen 2027) voor natuurvriendelijke inrichting. Van streefpercentages kan in ieder geval worden afgeweken in situaties waar 'van nature' veel vegetatie in en langs het water groeit. Dit is het geval in bredere sloten die ruim genoeg zijn om het onderhoud te beperken tot één kant. Daar hoeven geen natuurvriendelijke oevers te worden aangelegd. Minder frequent onderhoud, zeker in combinatie met het niet bemesten van randen en afvoer van maaisel en bagger, leidt al tot 'natuurlijke' natuurvriendelijke oevers.

De stelling van het dagelijks bestuur is dat in intensief agrarisch gebruikt polderlandschap geen grote lengtes natuurvriendelijke oevers thuishoren. Landbouwsloten hebben vaak grasoevers met weinig vegetatie. Een grote oeverlengte natuurvriendelijke oevers vormt een extra belasting voor agrariërs wat betreft kosten en bereikbaarheid van water en oevers voor onderhoud en legt daarom beslag op een deel van de landbouwproductie.

In hoofdwatgangen en kanalen met beschoeiing - vooral met veel scheepvaart - horen ook 'van nature' geen natuurvriendelijke oevers thuis. Deze kunnen zelfs een aantasting vormen van cultuurhistorische en landschappelijke waarden, bijvoorbeeld in voormalige trekvaarten.

De kosten van het op grote schaal aankopen of betalen voor waardevermindering, inrichting en onderhoud van grote lengtes natuurvriendelijke oevers zijn disproportioneel hoog. Voor hoofdwatgangen die alleen vanaf de kant onderhouden kunnen worden, is het onmogelijk of extreem duur om het water effectief te kunnen schonen (onderwatermaaien). Hetzelfde geldt voor baggeren als dat over een natuurvriendelijke oever heen moet gebeuren.

Het dagelijks bestuur van Amstel, Gooi en Vecht is op basis van deze filosofie tot de volgende uitgangspunten gekomen:

- alleen aanleg van natuurvriendelijke oevers in (smalle) kanalen met harde beschoeiing en intensieve beroeps- of recreatievaart langs oevers waar zich kansen en mogelijkheden voordoen: streven vijf procent;
- alleen aanleg van natuurvriendelijke oevers in primaire (hoofd)watgangen in polders waar zich mogelijkheden voordoen en onderhoud van het water goed mogelijk blijft: streven tien procent;
- alleen natuurvriendelijke oevers in overige watgangen in veenweidegebieden met veeteelt waar zich mogelijkheden voordoen: streven tien procent;
- alleen natuurvriendelijke oevers in overige watgangen in polders met een agrarische functie anders dan veeteelt en in kleipolders waar zich mogelijkheden voordoen: streven vijf procent.

Voor watgangen die deel uitmaken van ecologische verbindingzones is het streven 50 procent natuur(vriendelijke) oevers (ofwel één kant: voorzover realiseerbaar).

Dit zijn géén harde criteria. Per waterlichaam of polder wordt nagegaan wat gewenst, haalbaar en betaalbaar is, mede op basis van het gebruik en de huidige inrichting van de polder en de wateren (breedte, variatie in diepte, aanwezige plantengroei etc.). Randvoorwaarde is dat er voldoende vrijwillige medewerking is van grondeigenaren om hun land ter beschikking te stellen en het bijbehorende natuurvriendelijke onderhoud uit te voeren.

We hopen binnen Waternet het maximaal haalbare te kunnen realiseren, zonder dat we verplichtingen aangaan die we niet kunnen nakomen.

Nico Broodbakker (senior beleidsadviseur Waternet)